

Új vallomás a kommunista helytállásról

„Ha emberek közt élsz, vedd ki a magad részét minden igaz, becsületes, jogos küzdelemből. Állj a védtelenek, gyengék közé, az erők, hatalmasok oldalán harcolni nem virtus.“ Benedek Eleknek ez a mondása öltik föl bennem, mikor Iosif Micunak, a romániai munkásmozgalom harcosának könyvét* olvasom. Az utóbbi években kiadóink egymás után teszik az olvasó asztalára az emlékiratokat, olyannyira, hogy egyesekben kétségeket ébresztett: vajon ezek az írások valóban szolgálják a jelenlegi követelményeket, van-e létjogosultságuk, indokolható-e a szerepük? A kérdésre Balogh Edgár adta meg a választ, amikor kifejtette: szükséges, hogy az új nemzedék megtudja, „nem a semmiből indul, hanem felgyülemlett értékeket fejleszthet tovább“. Ehhez még annyit: gondoljunk arra a pótolhatatlan úrré, amelyet leginkább a munkásmozgalmal foglalkozók és párttörténész szakembereink érzékelnek egy már soha meg nem születő Kohn Hillel- és Jordáky Lajos-visszaemlékezés hiányában.

Ebből a szemszögből kell értékelnünk Iosif Micu könyvét. A néhol naplószerű, máshol visszaemlékezés jellegű írást olvasva a maga teljességében bontakozik ki a tizenéves ifjú bekapcsolódása a munkásmozgalomba, az illegális pártmunkába, a lebukás utáni helytállása a Horthy-rendszer elnyomó gépezetének megpróbáltatásaival szemben. Micu könyve azzal válik különösen értékesé, hogy az illegális pártmunka olyan vonatkozásait részletezi, amelyekről eddig alig tudtunk.

E megállapítás leginkább a könyv első részére vonatkozik. A szerző a Szilágy megyében 1939—1941 között kibontakozott pártmunka egyes mozzanatait elemzi, s bemutatja az RKP azon törekvését, hogy a legelmaradottabb, agrár jellegű vidékeket is bekapcsolja a királyi diktatúra, a faszálódás, majd a bécsi döntés elleni harcba. Ebben a keretben bontakozik ki Micu tevékenysége, a szerző azonban saját személyét többnyire háttérbe szorítja, s a tárgyilagoságra törekedve igyekszik szerepét csak a mozgalom kontextusában vizsgálni. Élő, valóságos, hús-vér ember áll előtűnk, akit fiatalágából eredő tapasztalatlansága, a feladathoz való felnövés, a fiatalos romantika és a konspirációs sza-

bályok szigorúsága állandóan nehéz problémák elé állít.

Micu két kérdéscsoportról ír az első részben: a szervezési munka mind sűrűbb kiterjesztéséről és a társadalom valamennyi rétegének — beleértve a nemzetiségeket — szerves bekapcsolódásáról az antifasiszta ellenállásba. A felső pártszervek utasításainak szellemében alapvető feladatnak tekintik a magyar nemzetiségű tömegek mozgósítását, a testvériség eszméjének elmélyítését. A nemzeti kérdés marxista szemléletű felvetése, a hazafiság, a nemzetiségi tudat és a néptestvériség összekapcsolása — harcos antifasiszta fellépéssel —, íme, ez Micu hitvallása. Így kerül sor Brassai Viktor mozgósító erejű szavalóestjére Szilágycsehben, ahol Petőfi-, Eminescu-, Coşbuc-, Ady- és Cotruş-versek elmondása után — ahogyan a *Népszava* egy későbbi nagyszerű előadóját kommentálta — a közönség szeretete „szinte a pódiumra szegezte“.

A Román Kommunista Párt döntése szerint 1940. szeptember elején úgy határoztak, hogy míg egyesek Romániában állnak a párt rendelkezésére, addig többben — közöttük Iosif Micu is — Észak-Erdélyben maradnak, és a magyar kommunistákkal vállvetve lépnek fel a horthysta diktatúra ellen. „Erdély népeit évszázadok szenvedései és örömei tették testvérekké. Ne tagadjuk meg ezt a múltat! Akik együtt küzdöttek a gyalázatos román elnyomás ellen, ma folytassuk a harcot a magyar elnyomók ellen“ — szögezte le egy korabeli röpirat.

A szovjetellenes háború kirobbanása katasztrófa árnyékát vetíti népünkre. Micu könyve értékes adatokat közöl a tervezett partizánmozgalom megszervezéséről, előkészítéséről. 1941 nyarán kezdődik meg Észak-Erdélyben a hírhedt „nyílt nyomozás“. A letartóztatott 1200 román, magyar, zsidó és más nemzetiségű kommunista között van Iosif Micu is. Ezek után ismeri meg a horthysta nyomozószervek kínzókamráit. A Csatári Dániel monográfiájában leírt gyűjtőhelyek mellett (Szamosfalva, Ákosfalva) más pokol tárul elénk, a nagybányai huszárlaktanya. A hírhedtté vált Juhász-csoport embereinek (Józsa Béla gyilkosai) kezébe került Micuéknak a kínzás valamennyi állomásán át kell haladni, a fej és talpak gumibotozásától, a villanyozógép alkalmazásától a megrendezett kivégzésig.

A nagybányai 41 nap története kétség-

* Iosif Micu: 41 de zile în ghearele DEF-ului. Editura Eminescu. Bucureşti, 1974.

telenül a könyv legjobban megírt, legmegrázóbb része. A börtönnapló a megpróbáltatások, az árulások és kételkedések, de elsősorban a hősiesség, a magasabb erkölcsi szinten álló kommunista magatartás drámai erejű, nemcsak szub-

jektív hangvételben megrázó, de ezen túlmenően forrásértékű dokumentuma. Értékét azonban emelte volna a gondosab szerkesztés, rostálás.

Szakemberek és olvasók nevében egyaránt kérjük a krónika újabb könyveit.

Bálint József

Könyv az anyag szerkezetéről

Örömmel vettem kézbe a Dacia Könyvkiadó magyar nyelvű szakkönyvtár-sorozatának második kötetét, Máthé János munkáját*. De nyilván nemcsak örültem a kiadó jószándékának, olvasókat-szerzőket segítő készségének, hanem el is töprengtem azon, hogy vajon melyik olvasóréteghez szólnak a hasonló művek.

A magas fokon képzett, „szakkönyvigényes” közönségnek nem jelent nehézséget az itt nyújtott ismeretanyag megszerzése sem román, sem külföldi (angol, orosz, francia vagy német) kiadványokból. A középfokú ismeretekkel rendelkezőknek is gazdag hazai szakirodalmat és idegen nyelvekből fordított szakmunkákat kínálnak könyvesboltjaink, egy elég széles réteg pedig ezenkívül magyarországi kiadványokkal is kiegészítheti könyvtárát.

Marad tehát az ezen kívül eső, de érdekelt és érdeklődő réteg (talán a tanárokat, középiskolás diákokat kell ide számítanunk legelső sorban, s a technikus- és szakmunkásgárdát); ehhez kell tehát szólniuk a romániai magyar szakkönyvek szerzőinek — úgy, hogy köteveikkel még a közömbösekből is „meghódítsanak”, akit csak lehet, s ugyanakkor új adatokkal, a jelenségek érdekes, újszerű leírásával magasabb igényeket is kielégítsenek.

Máthé János könyvének hasznosságát, szükségességét bizonyítja az, hogy milyen gyorsan elfogyott. Ez többet mond minden méltatásnál, úgyhogy én a következőkben dicséror szölamok helyett a kötet néhány hiányosságát szeretném szóba hozni, nem az öncélú vita vagy akadémikuskedés kedvéért, hanem azért, hogy — meglehet, szubjektív — észrevételeimet fontolóra véve, a szerző és a szerkesztő hasznosítsa őket egy esetleges új kiadásnál.

* Máthé János: Az anyag szerkezete. A modern kémiai fizika alapjai. Dacia Könyvkiadó. Kolozsvár-Napoca, 1974.

Meglep az előszó hiánya, amiről nem tudom eldönteni, mi okozza: a szerző szerényesége, belső erkölcsi tartása-e, vagy a fenti számvetés (a lehetséges olvasóközönségre vonatkozóan) „aggasztónak” vélt eredménye? A címloldal környéke még egy meglepetéssel szolgál: *nincsenek lektorok*, pedig a leglelkiismeretesebb munkára sem árt — in statu nascendi — még egy pillantást vetni. A nyomdai munkák ellenőrzésének hiányos volta elég súlyosan nyomja rá bélyegét a kötetre. Mindezek az alaki-technikai apróságok elsősorban a kiadó lelkén száradnak; most pedig lássuk érdemben a szerző munkáját.

Máthé János bevezető és befejező részek közé illesztett hat fejezetben tárgyalja a kijelölt témát. Egy fejezetet szentel a *szubatomos* részeknek (az elemi részeknek és az atommagnak), egyet az ezekből felépülő *atomnak*, egy következőt az atomokból felépülő *molekulának* s végül egyet az ezekből felépülő, jobbra szilárd *testeknek*. Ezzel be is zárulhatna a kör, hiszen a könyv címe nem ígér többet az anyag szerkezetének tárgyalásánál — a szerző azonban túllép az önmaga szabta kereten, s egy fejezetben az anyag szerkezetének *megváltoztatásával* foglalkozik, egy másikban pedig a molekulaszervezet *vizsgálatának módszereivel*. Ez utóbbival viszont kar volt megtörni a könyv elméleti vonalvezetésének ívét, jobb lett volna esetleg függelékbe iktatni — s erre vonatkozóan nem elégít ki az a (hallgatolagos) indokolás sem, hogy éppen most ismerkedtünk meg a molekulaszervezettel, siesünk tehát gyakorlatilag is igazolni az elmondottakat. Más fejezetekben más dolgokkal ismerkedtünk meg, és hittünk a szerzőnek az azonnali kísérleti bizonyítás igénye nélkül.

Itt jutunk el a kötetben itt-ott érezhető sietség kérdéséhez. A sietség valószínűleg abból ered, hogy a könyv a szerzőnek első ilyen terjedelmű és horderejű munkája, a bizonytalanságba pedig a meghatározatlan olvasótábor igényeinek